

بیوگرافی جعفر پیشه‌وری

جعفر پیشه‌وری (نام مستعار: جواد جوادزاده) در سال ۱۲۷۲ خورشیدی (۱۸۹۴) در خانواده‌ای فقیر، در روستای دور از مرکز زنو، در اطراف شهر خلخال آذربایجان، به دنیا آمد. از سن ۱۲ سالگی، خانواده او از شدت محرومیت، برای یافتن کار به قفقاز مهاجرت کرد. زندگی شغلی او هم از همین تاریخ شروع شد.

پیشه‌وری در کنار حیدر عموغلی و اسدالله غفارزاده، به پایه‌گذاران سوسیال دموکراسی انقلابی ایران تعلق دارد. او در سال ۱۹۱۸ با تشکیل حزب عدالت در قفقاز، در سن ۲۵ سالگی، عضو کمیته‌ی مرکزی، و عضو دفتر خارجی ۵ نفره آن گردید. در سال‌های ۱۹۲۰-۱۹۱۹، سردبیری روزنامه‌ی حریت (باکو) را به عهده داشت. در اردیبهشت ۱۲۹۹ خورشیدی (مه ۱۹۲۰)، ارتش سرخ در جریان جنگ با نیروهای ضدانقلاب کارگری روسیه، وارد خاک ایران شد. در این هنگام تعدادی از رهبران حزب عدالت، از جمله پیشه‌وری نیز برای گسترش مبارزه علیه رژیم سلطنتی، از باکو وارد گیلان شدند و در روز ۳۰ خرداد ۱۲۹۹ خورشیدی - ۲۲ ژوئن ۱۹۲۰، در بندر انزلی اولین کنگره‌ی حزب کمونیست ایران را برگزار نمودند. در این کنگره، پیشه‌وری به عضویت کمیته‌ی مرکزی انتخاب، و در موقعیت یکی از چهار رهبر اصلی حزب، قرار گرفت. در کنار حیدر عموغلی (تارودیف)، سلطانزاده (آوانیس میکانیلیان) و کامران به انتشار روزنامه‌ی کمونیست،

ارگان حزب، در رشت پرداخت. پیشه‌وری در مرداد ۱۲۹۹ - ژوئیه ۱۹۲۰ در دولت احسان‌الله خان دوستدار در جمهوری انقلابی گیلان، سمت کمیساریای کشور (وزیر کشور) را به عهده گرفت. در پی شکست انقلاب گیلان از طریق تهاجم ارتش سلطنتی در همان سال، مدتی به باکو رفت و مدیریت روزنامه‌ی «اکینچی» (زارع) را عهده دار، و سپس به عنوان مسئول تشکیلات مخفی حزب کمونیست در تهران، به ایران آمد. در این دوران، پیشه‌وری به همراه محمود دهگان در روزنامه‌ی حقیقت فعالیت کرده، و از نویسندگان بسیار مؤثر آن گردید. در سال ۱۳۰۵، مسئولیت رابط حزب کمونیست ایران و کمینترن (بین الملل کمونیستی که پس از انقلاب اکتبر تأسیس گشت) به او محول شد. پیشه‌وری همچنین به عنوان نماینده حزب کمونیست ایران، در کنگره‌ی دوم کمینترن (۱۹۲۱) در مسکو، سخنرانی کرد. در سال ۱۳۰۶ در کنگره‌ی دوم حزب کمونیست ایران - معروف به کنگره‌ی ارومیه - که ظاهراً در خارج از ایران برگزار شد، مجدداً به عنوان دبیر کمیته‌ی مرکزی، و مسئول تشکیلات مخفی حزب در تهران، انتخاب گردید. پیشه‌وری در روز ۶ دی‌ماه ۱۳۰۶، توسط شهربانی رژیم رضاخان دستگیر شد. او در تمام دوران زندان، کمترین اعترافی نکرد و حتی منکر عضویت در حزب کمونیست ایران، گشت. تا این که در اسفند ۱۳۱۸ در دادگاه جنایی به جرم عضویت و تبلیغ فرقه‌ی اشتراکی، طبق قانون ۱۳۱۰ شمسی ("قانون سیاه رضاخانی") طی یک محاکمه فرمایشی، به ۱۰ سال زندان محکوم گردید. در دوران زندان میان پیشه‌وری و سایر زندانیان وابسته به گروه ۵۳ نفر (به جز تقی ارانی و برخی دیگر)، اختلافات شدیدی وجود داشت. پیشه‌وری پس از آزادی از زندان در سال ۱۳۱۹، به کاشان تبعید شد. او در مهرماه ۱۳۲۰ در کنگره‌ی

مؤسس حزب توده شرکت کرد، و به عنوان یکی از رهبران اصلی حزب انتخاب و به همراه ایرج اسکندری، اولین مرامنامه ی حزب را نوشت. اما به علت اختلافات دیرینه با برخی از مسئولین، و به طور کلی خط و مشی سازشکارانه، غیرکمونیستی و غیرکارگری رهبران این حزب، به زودی از حزب توده کناره گیری کرد. او در خرداد ۱۳۲۲، مستقلاً انتشار روزنامه آژیر را در تهران آغاز کرد. پیشه وری در انتخابات مجلس چهاردهم از شهر تبریز انتخاب، ولی اعتبارنامه او در روز ۲۳ تیر ۱۳۲۳، از سوی اکثریت جناح ارتجاعی مجلس شورای ملی، رد شد. در کنگره ی اول حزب توده (۱۰ مرداد ۱۳۲۳)، به عنوان نماینده ی سازمان حزبی آذربایجان حضور یافت، ولی در اینجا نیز اعتبارنامه او رد شد. به دنبال آن در مرداد ۱۳۲۴، روزنامه ی آژیر نیز توقیف شد. پیشه وری به آذربایجان بازگشت و در روز ۱۲ شهریور ۱۳۲۴، به همراه گروهی از همفکران خود، حزب دموکرات آذربایجان را بنیاد گذارد. در روز ۲۱ آذر ۱۳۲۴، حکومت خودمختار تحت رهبری حزب دموکرات آذربایجان تشکیل یافت. از طریق یک انتخابات آزاد، مجلس سراسری آذربایجان و انجمن های ولایتی (از حقوق دموکراتیک کسب شده در انقلاب مشروطیت)، تأسیس گردیدند. همه ی حقوق شهروندی، آزادی های دموکراتیک، و حق استفاده از زبان مادری، به رسمیت شناخته شده، تحقق یافتند. دولت پیشه وری تنها در عرض یک سال، دست به اقدامات وسیع اقتصادی- اجتماعی به نفع توده های زحمتکش، از آن جمله اصلاحات ارضی سراسری در آذربایجان زده، قدرت مالکان، تجار بزرگ و دستجات راهزن را درهم شکست. در تبریز دانشگاه و رادیو گشایش، بیش از ۵۰۰ مدرسه ساخته، و صدها پروژه ی درمانی، رفاهی و فرهنگی به نفع مردم زحمتکش و

زنان به ویژه، به مورد اجرا گذارده شد. در پی سقوط دولت دموکراتیک خودمختار در اثر تهاجم جنایتکارانه ارتش سلطنتی، پیشه‌وری در روز ۲۱ آذر ۱۳۲۵، به همراه صدها نفر از اعضاء و مدافعین دولت انقلابی، به باکو رفت. جعفر پیشه‌وری کمونیست آشتی ناپذیر، مستقیماً تأثیر گرفته از انقلاب اکتبر، و یک انقلابی حرفه‌ای به معنی کلاسیک آن، در روز ۲۰ تیرماه ۱۳۲۶، هفت ماه پس از سقوط دولت خودمختار آذربایجان، به دلیل ادامه‌ی مبارزات در خاک شوروی از طرف بوروکراسی مسکو، در پی یک حادثه‌ی ساختگی، در تصادف اتومبیل، گشته شد.

بازنویس: یاشار آذری

مسئول نشر کارگری سوسیالیستی: یاشار آذری

آدرس اینترنتی کتابخانه: <http://www.nashr.de/>

ایمیل یاشار آذری: yasharazarri@gmail.com

تاریخ بازنویسی: ۱۳۸۳